

Asia: VN/9952/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot muutosehdotuksista

Vakuutusoikeus pitää kannatettavana esityksen tavoitteita lisätä sähköistä asiointia ja sähköistä tiedoksiantoa. Viestinvälityspalvelutilin käyttämiseen liittyy kuitenkin muutoksenhaun näkökulmasta eräitä seikkoja, jotka vakuutusoikeus haluaa nostaa esiin. Viestinvälityspalvelutilin luominen automaattisesti tunnistuspalvelua käytettäessä ja tilin palauttaminen sen sulkemisen jälkeen tilanteessa, jossa henkilö käyttää tunnistuspalvelua kuuden kuukauden jälkeen tilin sulkemisesta voi vaarantaa kyseessä olevan henkilön pääsyn oikeuksiinsa muutoksenhakutilanteissa, mikäli henkilö ei ole tunnistuspalvelua käyttäessään ymmärtänyt, että viestinvälityspalvelutilin käyttäminen koskee kaikkia viranomaisia, eikä vain sitä viranomaista, jonka palveluun hän on tunnistaunut. Tilin luominen tapahtuu automaattisesti, mutta sen jälkeen henkilön on itsensä oltava aktiivinen. Henkilö ei välttämättä myöskään ole ilmoittanut sähköpostiosoitetta herätteitä varten. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 19 §:ssä säädetään tavallisen tiedoksiannon tiedoksianto-olettamasta, jonka mukaan asiakirja katsotaan annetun tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, ellei muuta ole näytetty. Vaarana voi olla, ottaen etenkä huomioon sen, että vakuutusoikeuden toimivaltaan kuuluvissa toimeentuloturva-asioissa henkilöt ovat usein esimerkiksi terveydellisistä tai taloudellisista syistä haavoittuvassa asemassa, ettei henkilö käy avaamassa tilille lähetettyä viranomaisen päätöstä kolmen päivän kuluessa sen lähettämisestä ja valitusta ei toimiteta tiedoksianto-olettaman mukaan lasketussa määräajassa. Tuomioistuimien voi näin ollen joutua ottamaan kantaa siihen, mitä ”ellei muuta ole näytetty” tarkoittaa ja siihen, voidaanko ilmoitus siitä, että on avannut viestin myöhemmin, katsoa riittäväksi.

Esityksessä ehdotetaan viestien säilytysajan pidentämistä viiteen vuoteen. Tältä osin vakuutusoikeus toteaa, että pääsääntöisesti viisi vuotta on varmaankin riittävä aika, mutta oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa säädetyn lain (677/2016) 19 §:ssä on säädetty, että vakuutusoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätös voidaan poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta. Lisäksi toimeentuloturva-asioissa on tavanomaista, että yksittäinen

vahinkotapahtuma voi aiheuttaa useita peräkkäisiä korvaushakemuksia, jolloin ensimmäisessä vaiheessa annettu tai muutoksenhakuasteen päätös tulee olla useiden vuosienkin päästä saatavilla. Viiden vuoden säilytysaika ei siten ole kaikissa tilanteissa riittävä. Näin ollen vakuutusosoikeus suhtautuu varovaisesti siihen, että viestinvälityspalvelutiliä markkinoitaisiin sen tietoturvallisuudesta huolimatta asiakirjojen säilytyspaikkana, kuten nyt esityksessä tehdään. Mikäli henkilö ei ole ottanut asiakirjaa itselleen talteen, voi viestin poistuminen tililtä viiden vuoden määräajan jälkeen johtaa tietopyyntöjen lisääntymiseen niin etuuslaitoksissa kuin muutoksenhakuasteissakin.

Lisäksi vakuutusosoikeus nostaa esiin, että toimeentuloturva-asioissa on tavanomaista myös se, että etuuden hakijan kuolinpesä jatkaa prosessia. Esityksen mukaan tili suljettaisiin palveluntuottajan toimesta, kun se saa tiedon käyttäjän kuolemasta. Mikäli tilille olisi lähetetty juuri ennen kuolemaa tiedoksianto ja kuolinpesän hoitaja ei pääsisi katsomaan tiliä, voisi se johtaa oikeudenmenetyksiin muutoksenhakutilanteissa. Esityksessä olisi tarpeen tarkentaa sitä, miten varmistetaan, että kuolemantapauksessa tilillä ei ole sellaisia tiedoksiantoja, joiden perusteella kuolinpesällä olisi mahdollista hakea muutosta tai jatkaa oikeudenkäyntiä.

Lausuntokierroksella on ollut myös hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Digi- ja väestötietovirastosta annetun lain 3 §:n ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 ja 25 §:n muuttamisesta. Myös tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 5 §:ään. Edellä ensimmäisenä mainitussa HE:ssä ehdotetaan muutettavaksi lain 5 §:n 1 momenttia niin, että eräiden viranomaisten käyttövelvollisuus 3 §:n 1 momentin 1 kohdan palveluun, eli palveluväylään, poistettaisiin. Tätä ehdotusta ei ole huomioitu nyt lausuttavana olevan HE:n pykäläteksteissä.

Edellä ensimmäisenä mainitussa HE:ssä ehdotetaan muutettavaksi lain 25 §:n 1 momenttia niin että Digi- ja väestötietovirasto voisi jättää maksun perimättä eräiltä viranomaisilta, valtioelimiltä ja julkista hallintotehtävää hoitavilta lain 3 §:n 1 momentin 4 ja 6 kohdassa tarkoitetuista palveluista – eli luonnollisen henkilön tunnistuspalvelusta (suomi.fi-tunnistus) ja asiointivaltuuspalvelusta. HE:ssä todetaan, että mainituista palveluista ei tällä hetkellä peritä maksuja, vaikka voimassa oleva säännös sen mahdollistaa. Tarkoitus olisi alkaa periä mainituista palveluista maksu, mutta niin, että valtaosa viranomaisista, valtioelimet ja joitakin muita julkista hallintotehtävää hoitavia vapautettaisiin maksuista valtiovarainministeriön asetuksella. Edelleen HE:ssä todetaan, että palveluista maksaisivat sellaiset julkista hallintotehtävää hoitavat (ei viranomaiset), joiden rahoitus on järjestetty muulla tavoin, kuten evankelisluterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta, työttömyyskassat, eläkekassat, sairauskassat ja lakisääteisiä vakuutuksia tarjoavat vakuutusyhtiöt sekä Työllisyysrahasto, Eläketurvakeskus, Maatalousyrittäjien eläkelaitos ja Potilasvakuutuskeskus. Vakuutusosoikeus kiinnittää tältä osin huomiota mahdolliseen ristiriitaan nyt lausuttavana olevan HE:n tavoitteiden eli sähköisen asioinnin ja tiedoksiantojen lisäämisen sekä palveluiden maksullisuuden kanssa. Esimerkiksi vakuutusosoikeuden toimialaan kuuluvat etuuslaitokset joutuisivat mahdollisesti maksamaan tunnistuspalvelun käytöstä ja toisaalta he olisivat velvollisia käyttämään viestinvälityspalvelua sähköisessä tiedoksiantomenettelyssä. Vakuutusosoikeus korostaa, että lakisääteisen etuuden hakemiseen julkista valtaa käyttävältä ja hallintotehtävää hoitavalta etuuslaitokselta ja mahdolliseen muutoksenhakuun liittyvien sähköisten palvelujen, kuten

tunnistuspalvelun, maksullisuus etuuslaitokselle tai muutoksenhakuasteelle, eivät saa muodostua esteeksi sähköisen asioinnin käyttämiselle tai oikeusturvalle.

Huomioid tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

Vakuutusosoikeus kannattaa esitystä siitä, ettei todisteellisen ja tavallisen sähköisen tiedoksiannon käyttäminen enää edellyttäisi asianosaisen suostumusta. Samoin kannatettavaa on se, että viranomainen voisi suoraan asiointilain perusteella käyttää sähköistä todisteellista tiedoksiantoa niissä tapauksissa, joissa yleislain tai erityislain perusteella tiedoksianto tulisi toimittaa postitse saantitodistusta vastaan tai käyttää muuta todisteellista tiedoksiantotapaa. Edelleen kannatettavaa on se, että myös tavallinen tiedoksianto voitaisiin toimittaa sähköisesti, vaikka erityislaissa olisi säädetty tiedoksi antamisesta postitse tai kirjeitse. Asiointilain etusijaisuus selkeyttäisi nykyisin vallitsevaa tilannetta.

Asiointilakia sovelletaan myös tuomioistuinasiaan. Hallintotuomioistuimen päätöksen tai muun asiakirjan tiedoksiannosta säädetään kuitenkin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa lain (808/2019) 90 §:ssä, jossa kylläkin viitataan asiointilakiin sähköisen tiedoksiannon tiedoksisaantijankohdan osalta. Vakuutusosoikeus esittää harkittavaksi, olisiko tarpeen todeta asiointilain tiedoksiantoa koskevien pykälien yhteydessä, että hallintotuomioistuimen päätöksen tiedoksiannosta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 90 §:ssä muilta osin kuin sähköisen tiedoksiannon tiedoksisaantijankohdan osalta.

Huomioid sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

Vakuutusosoikeus kannattaa esitystä siitä, että kaikkien viranomaiselle saapuvien sähköisten asiakirjojen osalta noudatetaan samaa määräaika. Vakuutusosoikeus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että valitus vakuutusosoikeudelle tulee toimittaa lähes kaikissa asiaryhmissä etuuslaitokselle (esim. eläkelaitokselle, työtapaturmayhtiölle, työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle). Yleensä myös paperisena saapuneet asiakirjat skannataan etuuslaitoksessa sähköiseen muotoon, jolloin skannatusta asiakirjasta ei välttämättä ilmene sen alkuperäistä muotoa tai toimitustapaa. Tämän vuoksi etuuslaitosten tulisi jatkossa ilmoittaa vakuutusosoikeudelle saapumisajankohdan lisäksi, onko valitus saapunut paperipostissa, onko se tuotu toimipisteeseen vai onko se toimitettu sähköisesti etuuslaitokselle, jotta vakuutusosoikeus voisi muutoksenhakutilanteessa tarkistaa, onko valitus saapunut määräajassa.

Muut huomiot

-

Huomioid soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutinnan ja poliisitutinnan osalta

-

Huomioid oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessiosoite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

Vakuutusosoikeus kannattaa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain muutosehdotuksia sähköisen asioinnin lisäämiseksi. Valituksen sisällön osalta on hyvä, että laissa korostetaan postiosoitteen ja prosessiosoitteen eroa, samoin kuin se, että laissa korostetaan sähköisen prosessiosoitteen ilmoittamista. Vakuutusosoikeus kannattaa ehdotusta myös siitä, että asiointipalvelu

katsotaan lain nojalla prosessiosoitteeksi, mikäli muutoksenhakija asioi itse asiointipalvelun kautta. Tällä hetkellä on usein se tilanne, että muutoksenhakija ilmoittaa vain postiosoitteen, mutta asioi itse sähköpostilla tai asiointipalvelun kautta. Näissä tilanteissa vakuutusoikeus on tiedustellut muutoksenhakijalta, voidaanko prosessiosoitteena käyttää sähköpostia tai asiointipalvelua. Ehdotetut muutokset selkeyttäisivät tilannetta ja vähentäisivät tiedustelujen määrää.

Hallintotuomioistuimen päätöksen tiedoksiannon osalta vakuutusoikeus pitää hyvänä sähköisen tiedoksiannon korostamista ja myös sitä, että vaikka prosessiosoitteeksi ei olisi ilmoitettu hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelua, niin tiedoksianto voidaan toimittaa sen kautta, mikäli muutoksenhakijalla on käytössään viestinvälityspalvelu. Tuomioistuimen tulisi tarkistaa Suomi.fi -viestien käyttäjärekisteristä, onko tiedoksiannon vastaanottajalla viestinvälityspalvelutili käytössään. Tältä osin vakuutusoikeus toteaa, että tarkistus lisää yhden työvaiheen ja jatkovalmistelussa olisi hyvä miettiä, miten tieto siitä, että henkilöllä on viestinvälityspalvelutili käytössään, saataisiin mahdollisimman helposti tuomioistuimen tietoon.

Vakuutusoikeuden osalta on otettava huomioon myös se, että lähes kaikissa vakuutusoikeudessa käsiteltävissä asioissa valituskirjelmä tulee toimittaa etuuslaitokselle, joka tutkii voiko se itseoikaista valituksenalaisen päätöksen. Mikäli etuuslaitos ei itseoikaise päätöstä tai oikaisee sen vain osittain, toimittaa etuuslaitos valituskirjelmän ja muut oikeudenkäyntiasiakirjat vakuutusoikeudelle. Etuuslaitos ilmoittaa muutoksenhakijalle, että asia on siirretty vakuutusoikeuden käsittelyyn ja kuulee samalla muutoksenhakijaa lausunnostaan ja niistä asiakirjoista, jotka etuuslaitos on mahdollisesti liittänyt oikeudenkäyntimateriaaliin muutoksenhakuvaiheessa. Tässä vaiheessa muutoksenhakija ei välttämättä ole ilmoittanut prosessiosoitettaan HOL:n edellyttämällä tavalla tai etuuslaitos ei käytä sähköpostia asiointikanavana, vaan sillä on käytössään esimerkiksi vastaava oma asiointipalvelu kuin hallinto- ja erityistuomioistuimilla tai tiedoksiannot hoidetaan paperipostissa. Näin ollen vakuutusoikeus katsoo, että lakiin olisi hyvä ottaa säännös siitä, että myös etuuslaitos voi käyttää muutoksenhakuvaiheeseen liittyvissä tiedoksiannoissa omaa asiointipalveluaan vastaavalla tavalla kuin tuomioistuin voi käyttää tiedoksiannoissa hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelua. Hyvin usein valitukset tehdään ja toimitetaan etuuslaitoksen oman asiointipalvelun kautta, jolloin itseoikaisuvaiheen luonnollinen jatke olisi myös ilmoittaa asian siirrosta vakuutusoikeudelle ja hoitaa kuuleminen saman asiointipalvelun kautta. Nyt tiukka HOL:n mukainen prosessiosoitteen noudattaminen voi johtaa siihen, että siirtoilmoitus ja kuuleminen hoidetaan paperipostilla.

Esityksen mukaan asiointipalvelun kautta tehdystä tiedoksiannosta tulisi lähettää heräte prosessiosoitteeksi ilmoitettuun sähköpostiosoitteeseen. Käytännössä voi eteen kuitenkin tulla tilanne, jossa muutoksenhakijalla on viestinvälityspalvelutili, jonne hän on ilmoittanut sähköpostiosoitteen herätteitä varten, mutta hän ei ole ilmoittanut prosessiosoitteeksi sähköpostiosoitetta tai prosessiosoitteeksi ilmoitettu sähköpostiosoite on eri kuin minkä hän on ilmoittanut viestinvälityspalvelutilin käyttöönoton yhteydessä. Tämä voi aiheuttaa sen ongelman, ettei asiointipalvelua voida käyttää tiedoksiantoihin, joka tietoturvasena vaihtoehtona olisi huomattavasti parempi vaihtoehto kuin esimerkiksi sähköposti. Tämän vuoksi vakuutusoikeus esittää jatkovalmistelussa selvitettäväksi, voisiko asiointipalvelun kautta annetusta tiedoksiannosta lähettää herätteen viestinvälityspalvelutilin käyttöönoton yhteydessä annettuun

sähköpostiosoitteeseen tilanteissa, joissa prosessiosoitteeksi ei ole ilmoitettu lainkaan sähköpostiosoitetta tai prosessiosoitteeksi ilmoitettu sähköpostiosoite on eri kuin viestinvälityspalveluun ilmoitettu. Lopputulema olisi kuitenkin sama, koska esityksen mukaan asiointipalvelua voisi käyttää tiedoksiantoihin vain, jos muutoksenhakijalla on käytössään viestinvälityspalvelutili.

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

-

Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

Tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 5 §:n mukaan oikeudenkäyntimaksua ei peritä yksityishenkilön vakuutusoikeudessa vireille panemissa valitusasioissa, jotka koskevat oikeutta etuuteen, etuuden suuruutta tai etuuden takaisinperintää. Näin ollen suurimmassa osassa vakuutusoikeudessa käsiteltävistä asioista ei peritä oikeudenkäyntimaksua.

Yksityishenkilöille maksullisia ovat asiat, joissa ei ole kysymys heidän välittömästä etuudestaan, kuten vakuuttamisvelvollisuutta, vakuutusmaksun perusteita, vakuutusmaksun suuruutta tai sen maksuunpanoa koskevat asiat. Päätöksen poistamista koskevissa yksityishenkilön vireille panemissa asioissa peritään myös oikeudenkäyntimaksu.

Oikeudenkäyntimaksu peritään myös, kun yksityishenkilö valittaa työnantajan, yrittäjän tai ammatin- taikka elinkeinonharjoittajan ominaisuudessa, koska kyse ei ole välittömästä etuudesta. Näissä tilanteissa oikeudenkäyntimaksu on nykyisellään 310 euroa.

Etuuslaitoksilta, kuten Kansaneläkelaitokselta, työeläkelaitoksilta, vakuutusyhtiöiltä ja työttömyyskassoilta, yhteisöiltä ja muilta työnantajilta kuin yksityishenkilöiltä peritään heidän vireille panemiensa valitus- ja poistoasioiden käsittelystä oikeudenkäyntimaksuna 610 euroa.

Vakuutusoikeus ei ota kantaa siihen, pitäisikö oikeudenkäyntimaksua porrastaa esityksessä esitetyllä tavalla. Vakuutusoikeus haluaa kuitenkin kiinnittää jatkovalmistelua ajatellen huomiota eräisiin seikkoihin, mikäli oikeudenkäyntimaksu päätetään porrastaa esitetyllä tavalla.

Esityksessä todetaan, että oikeudenkäyntimaksusta myönnettäisiin alennus vain, jos vireillepanija on toimittanut asiaa koskevat tiedot asiointipalveluun, eikä ole esimerkiksi vaihtanut prosessiosoitetta kesken oikeudenkäynnin. Vakuutusoikeuden osalta on otettava huomioon se, että lähes kaikissa vakuutusoikeudessa käsiteltävissä asioissa valituskirjelmä tulee toimittaa etuuslaitokselle, joka tutkii voiko se itseoikaista valituksenalaisen päätöksen. Mikäli etuuslaitos ei itseoikaise päätöstä tai oikaisee sen vain osittain, toimittaa etuuslaitos valituskirjelmän ja muut oikeudenkäyntiasiakirjat vakuutusoikeudelle. Muutoksenhakijalla on vasta tässä vaiheessa mahdollista ottaa asiointipalvelu

käyttöön prosessiosoitteena. Kysymys voi olla asiasta, josta ei peritä oikeudenkäyntimaksua tai asiasta, josta edellä kuvatun mukaisesti peritään oikeudenkäyntimaksu. Vakuutusoikeus esittää jatkovalmistelussa pohdittavaksi, tulisiko laissa ottaa kantaa siihen, olisiko oikeudenkäyntimaksu 30 euroa alempi myös silloin, jos muutoksenhakija maksullisessa valitusasiassa asioi asian tultua vakuutusoikeudessa vireille vain asiointipalvelun kautta.

Esityksessä ei tarkemmin määritellä vireillepanijaa. Vakuutusoikeudessa myös viranomainen tai etuuslaitos voi valittaa muutoksenhakulautakunnan päätöksestä ja niillä on mahdollisuus käyttää viranomaisille tarkoitettua hallinto- ja erityistuomioistuinten sähköistä asiointipalvelua. Vakuutusoikeus esittää jatkovalmistelussa pohdittavaksi myös sitä, olisiko oikeudenkäyntimaksu 30 euroa alempi myös silloin, jos vireillepanijana on viranomainen tai etuuslaitos.

Lisäksi vakuutusoikeus kiinnittää huomiota siihen, että vakuutusoikeus voi hakemuksesta poistaa aiemman päätöksen. Poistohakemus toimitetaan suoraan vakuutusoikeudelle. Mikäli poistohakemus hylätään, peritään oikeudenkäyntimaksu, kuten edellä on kerrottu. Esityksen mukaan oikeudenkäyntimaksu olisi 30 euroa alempi, mikäli hakemus toimitettaisiin asiointipalvelun kautta. Vuonna 2024 päätöksen poistamista koskevia hakemuksia ratkaistiin 42, joista 38,1 prosenttia hyväksyttiin ja 2023 ratkaistiin 54 hakemusta, joista 18,5 prosenttia hyväksyttiin, joten kovin isosta asiamäärästä ei ole kysymys. Mahdollisuus hakea lainvoimaisen päätöksen poistamista on perusteltua, mutta jossakin määrin vakuutusoikeudelta haetaan päätöksen poistamista aina uudelleen, vaikka hakemus olisi jo aiemmin hylätty. Tilanteessa voi olla kyse kverulanttityyppisestä toiminnasta. Vakuutusoikeus pitää kyseenalaisena, että tällaisissa toistuvissa poistohakemuksissa oikeudenkäyntimaksu olisi alempi, mikäli asia olisi laitettu vireille asiointipalvelun kautta. Jatkovalmistelussa olisikin tarpeen pohtia poistoasioiden oikeudenkäyntimaksun suuruutta ja sen riippuvuutta vireillepanotavasta.

Vakuutusoikeus toteaa lisäksi, että tuomioistuinmaksulaki on nykyisellään hyvin vaikeaselkoinen toimeentuloturvan muutoksenhakijoille ottaen huomioon lain rakenteen ja sen, että maksun suuruus selviää kulloinkin voimassa olevasta asetuksesta. Vakuutusoikeus on aiemmin tuonut esiin, että tuomioistuinmaksulakia tulisi selkeyttää siten, että laista ja asetuksesta selkeästi ilmenisi, että pääsääntöisesti yksityishenkilöiden vireille laittamisissa valitusasioissa ei peritä oikeudenkäyntimaksua. Nyt laki on rakenteeltaan sellainen, että ensin on lainkohdat, joissa säädetään maksujen suuruudesta ja vasta myöhemmin tulee lainsäädännöllisesti poikkeus, joka vakuutusoikeuden toimivaltaan kuuluvissa asioissa on käytännössä kuitenkin pääsääntö. Vakuutusoikeus saa paljon kysymyksiä oikeudenkäyntimaksusta ja nyt ehdotettu lisäys oikeudenkäyntimaksun alentamisesta 30 eurolla siinä tapauksessa, että asia on laitettu vireille sähköisen asiointipalvelun kautta, todennäköisesti vain lisäisi lain vaikeaselkoisuutta ja epätietoisuutta yksityisten muutoksenhakijoiden osalta.

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

Esityksessä on tuotu esiin, että sähköisen asioinnin lisääminen ja sähköisten tiedoksiantojen lisääminen sekä myös oikeudenkäyntimaksun porrastaminen asian vireillepanotavan mukaan

asettavat luonnolliset henkilöt eriarvoiseen asemaan itse kunkin digikyvykkyyden mukaan. Esityksessä on muun muassa todettu, että hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelujen käyttäjien alemman oikeudenkäyntimaksun aiheuttamia yhdenvertaisuusvaikutuksia voidaan lieventää osin sillä, että päätelaitteita ja mahdollisesti myös opastusta niiden käyttöön on yleisesti tarjolla esimerkiksi kirjastoissa ja että myös tuomioistuimet voivat tarjota vireillepanijoiden käyttöön asiakaspäätteitä, joilla on mahdollista henkilökunnan opastuksella laatia valitus tai haastehakemus asiointipalvelussa. Edelleen esityksessä on todettu, että tuomioistuimet tarjoavat myös asiointipalvelun käyttöä koskevaa neuvontaa.

Vakuutusoikeus pitää perusteltuna esityksen tavoitteiden näkökulmasta sitä, että samalla huolehditaan siitä, että päätelaitteita on julkisissa tiloissa tarjolla niille henkilöille, joilla ei ole omaa päätelaitetta. Tämä on yhdenvertaisuuden näkökulmasta tärkeää. Huomioon on kuitenkin otettava, että asiakaspäätteiden hankkiminen esimerkiksi tuomioistuimen asiakaspalvelutiloihin lisää kustannuksia ja aiheuttaa mahdollisesti myös turvallisuuden näkökulmasta erityisjärjestelyjä, joita ei vaikutustenarvioinnissa ole otettu huomioon. Vakuutusoikeus korostaa myös sitä, että tuomioistuimen tehtävänä ei ole antaa oikeudellista neuvontaa, vaan ratkaista sinne vireille pannut asiat oikeudenmukaisesti ja riippumattomasti. Näin ollen vakuutusoikeus suhtautuu kriittisesti siihen, että tuomioistuimen henkilökunnan opastuksella olisi mahdollista laatia valitus tai laittaa poistohakemus vireille tuomioistuimen toimitiloissa sijaitsevalla asiakaspäätteellä. Raja teknisen neuvonnan ja oikeudellisen neuvonnan välillä on hyvin häilyvä ja jo nykyisellään vakuutusoikeus saa paljon sellaisia yhteydenottoja, joissa pyydetään oikeudellista neuvontaa, esimerkiksi kysymällä miten valituksen vaatimukset ja perustelut tulisi kirjoittaa tai mitä asiakirjoja pitäisi toimittaa vakuutusoikeudelle, jotta valitus hyväksyttäisiin. Ottaen huomioon, että vakuutusoikeuden asiakkaina on esimerkiksi terveydellisistä tai taloudellisista syistä haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, niin asiakaspäätteen ja asiointipalvelun opastustilanteissa voitaisiin hyvinkin herkästi ajautua tilanteeseen, jossa vireillepanija ei ymmärrä teknisen neuvonnan ja oikeudellisen neuvonnan rajaa. Myös vastuukysymykset tilanteissa, joissa vireillepanija myöhemmin ilmoittaisi, että häntä neuvottiin tekemään tietyllä tapaa, voisivat aiheuttaa tulkinta- ja näyttöongelmia.

Vakuutusoikeus tuo esiin myös sen, että hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa on ongelmatilanteiden varalta ohjeistettu ottamaan yhteyttä asiointipalvelun ”anna palautetta” lomakkeen kautta, joka ohjautuu teknistä tukea hoitavalle sovellustoimittajalle. Vakuutusoikeuden asiointipalvelua koskeva neuvonta rajoittuu nykyisellään lähinnä puhelimesta hoidettuihin hyvin yksinkertaisiin ja yleisluontoisiin asioihin, kuten kirjautumiseen tai liitetiedostojen lähettämiseen taikka palautteen antamiseen edellä kerrotulla tavalla.

Näin ollen vakuutusoikeus katsoo, että asiakaspäätteiden tarjoaminen ja opastaminen tulisi ensisijaisesti kuulua esimerkiksi Oikeuspalveluviraston ja valtion yhteisten asiointipisteiden tehtäviin, eikä tuomiovaltaa käyttävien riippumattomien tuomioistuimien tehtäviin.

Muut huomiot

Vakuutusoikeus tuo lopuksi esiin, että tuomioistuinlain 7 luvun 1 §:n mukaan vakuutusoikeuden tehtävänä on toimia toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuimena ja muutoksenhakutuomioistuimena, joten tässä lausunnossa on kiinnitetty huomioita ehdotettuihin muutoksiin muutoksenhakuun liittyvien asioiden näkökulmasta.

Kivari Tuula
Vakuutusoikeus